

**ОЗНАКИ ТА СИМВОЛІКА ГУЦУЛЬСЬКОГО ТЕКСТУ:
КАРПАТОЦЕНТРИЧНІСТЬ І ГУЦУЛЬЩИНОКОРДИЗМ
В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ.**

М. М. Васильчук

*Коломийський навчально-науковий інститут Прикарпатського
національного університету імені Василя Стефаника;
кафедра філології; м. Коломия, вул. Миколи Лисенка, 8;
тел. +380 (3433) 2-46-60*

У статті на прикладі творів української класичної літератури ХІХ – поч. ХХ ст. розглянуто ознаки та символіку гуцульського тексту. Автор вводить у науковий обіг нові поняття карпатоцентричність та гуцульщинокордизм, обґрунтовує їхнє використання на позначення явищ, характерних для української художньої літератури на тему Карпат.

Ключові слова: *гори, письменник, архетип, символ, гуцульський текст, карпатоцентричність, гуцульщинокордизм.*

У художній літературі тему Гуцульщини почали розробляти на початку ХІХ ст. Про гуцулів і Гуцульщину писали польські, німецькі, чеські, румунські, французькі, шотландські письменники. Однак найвагоміший внесок у художнє відтворення Гуцульщини за два століття зробила література українська. Це й не дивно, бо переважна більшість гуцулів живе в Україні. Здається, жоден інший етнографічний регіон України в художній літературі не удостоївся такої пильної уваги. Отож, можна говорити про певний масив творів, які в сукупності становлять гуцульський текст української літератури.

У літературознавчій науці є низка праць, автори яких звертаються до поняття *тексту* для виокремлення, локалізації написаного про певний населений пункт чи регіон. Класичним зразком є праці В. Н. Топорова про петербурзький текст [7]. В українському літературознавстві існує низка напрацювань останніх років, які стосуються художнього феномену «локального, а отже, й міського або регіонального текстів» [1, с. 7]. Досвід вивчення гуцульського тексту представлений монографією Тетяни Бикової [1]. Дослідниця дає широкий контекст розвитку літературного топосу Гуцульщини в українській та світовій літературі, окреслює проблеми теоретичного вивчення краю як тексту в сучасному літературознавстві. Про ознаки гуцульського тексту вона пише: «це текст, що являє собою сукупність творів, у яких тема, образ, мотив, дискурс Гуцульщини отримує більш або менш розгорнуту деталізовану характеристику» [1, с. 387].

На наш погляд, серед ознак, які свідчать про причетність художнього тексту до гуцульського регіону, такі: у творі художньої літератури прямо вказано, що події відбуваються на Гуцульщині; герої твору – гуцули; у тексті використано гуцульську діалектну лексику; наявні регіонально забарвлені слова, які позначають поняття матеріальної та духовної культури гуцулів; використовуються елементи гуцульського фольклору, етнографії, вірувань, міфології; згадуються топоніми та гідроніми гуцульського регіону.

Особливістю гуцульського тексту в українській літературі є те, що в художніх творах використано різноманітні елементи, які відіграють роль символів/маркерів. Автори можуть прямо не вказувати на Гуцульщину, однак при цьому в читача формується стійке уявлення, про який саме регіон ідеться в творі. Тут власне мова про архетипічні уявлення (символи), якими оперує психоаналіз: «Символи це єдність прозорої свідомості образу і таємного, неексплікованого змісту, що стоїть за ним, що веде в несвідомі глибини психіки» [10].

Символи/маркери відіграють роль «будівельного матеріалу», який дає змогу авторові створити художній текст. І читач (а щодо гуцульського тексту йдеться передусім про читача-українця, який належить до кола осіб, здатних сприймати саме такі архетипи) може ідентифікувати їх власне як гуцульські. В одних випадках ідеться просто про регіональне забарвлення тексту, в інших – про глибоке проникнення в етнографічні деталі.

Дослідники давно помітили, що «українські архетипи проявляють себе як символи у міфах, казках, фольклорі, обрядах, традиціях, і є узагальненням досвіду наших предків. Українська культура пройшла тривалий час формування, становлення і розвитку з найдавніших часів і до сучасності. На розвиток впливали природні умови географічного положення, території, міграційні процеси, елементи інших культур. [...] Основою культурного процесу, що передавав здобутки предків нащадкам, було місцеве населення, яке вбирало в собі усі впливи, і будувало з них свою культуру» [10]. Таким чином, символіка гуцульського тексту тісно пов'язана з народним світобаченням (відображене у мові, фольклорі, міфології, обрядовості), засвоєним письменниками і відтвореним у текстах.

На рівні гуцульського тексту символи/маркери існують не самі собою, а належать до певних гнізд, що в свою чергу має вплив на сюжетотворення. Це пов'язано з тим, що досвід «передається від минулих поколінь наступним і є сукупністю архетипів. Архетипи, проектуючись на зовнішній світ, визначають своєрідність культури» [10]. Для прикладу, автор, згадуючи символ *полонина*, неминуче підходить до інших понять цього гнізда, що впливають з архетипічних уявлень: *полонина, гори, вівці, колиба, бринза, фляра, ватра*. Причому не кожне поняття тут відіграє роль ключового. Так, символ *гори* може входити до складу іншого

гнізда слів: *гори, лісоруб, сокира, ватра, плотогон*. Або символ ватра: *ватра, топірець, пістолі, опришки, скарб*. Таким чином, автор гуцульського тексту перебуває у певному полі тяжіння архетипічних уявлень, тому він, аби не порушувати закони художньої достовірності, продиктовані цими образами, не може виходити за їхні рамки, але водночас має певне поле для варіацій.

Коротко охарактеризуємо основні символи/маркери гуцульського тексту.

Первісним символом, який привертає увагу своєю несхожістю на рівнинні території, є *гори*. Практично кожен гуцульський текст містить вказівку на гори. Причому навіть той, у якому дія відбувається далеко поза ними. Так, герої вірша Луки Данкевича «Гуцули в Парижі 1814 року», перебуваючи у французькій столиці, ведуть мову не лише про рідний дім, коханих, а й «за гори сині» [2, с. 17]. Гори у гуцульському тексті присутні на рівні загальних згадок, обрисів вершин на далекому горизонті, типів гір (кичера, шпиці), гірських пасовищ (полонин), гірських долин (зворів), скель (зокрема й конкретної назви – Скаменіла багачка), назв вершин (Говерла, Черногра), гірського хребта (Черногірський хребет). Інколи автори пишуть про засніжені гори, які сприймаються як ознака величі і чистоти (Сидір Воробкевич).

Вода у формі *річок, потоків, джерел* є невід'ємною складовою гірського ландшафту. Ріка виступає як: стихійна сила, не впокорена людиною; розлучниця, яка забирає коханого-плотогона; визволителька знедолених, здатна позбавити страждань (Юрій Федькович, Марко Черемшина, Уляна Кравченко, Христя Алчевська). Водночас ріка – це шлях, який єднає гуцулів-українців з іншими народами Європи (Яків Головацький, Сидір Воробкевич). Джерела і потічки – символи чистоти, а разом з тим і місця поклоніння язичницьким божествам (Антін Любич Могильницький, Богдан Лепкий, Христя Алчевська). Ріки і джерела в гуцульському тексті також інколи сприймаються на рівні звукових символів: як тривожний клекіт, загроза руйнації або – мелодійний заспокійливий шум, голосисте жибоніння, дзвінкі переливи.

Вогонь як архетипний образ у гуцульських текстах зображений передусім на рівні символу *ватри*. Це вогнище, яке в умовах гір, далеко від дому, спроможне врятувати людину від холоду, дати їй ілюзію затишку і безпеки (Юрій Федькович, Микола Устиянович, Сидір Воробкевич). Символ ватри став невід'ємним елементом, супутнім поняттям *вівчар, опришок, полонина*. Часто вогонь символізує первісну культуру. Власне, мова не стільки про сам вогонь, як про спосіб його добування: з реальної потреби (Антін Любич Могильницький) чи – з ритуальною метою як оберега – «жива ватра» (Михайло Коцюбинський, Гнат Хоткевич, Михайло Ломацький). Звернення до теми вогню дає письменникові змогу залучати в текст багатий шар міфологічних вірувань та давніх звичаїв.

Гуцульщина на рівні архетипів представлена також рослинним і тваринним світом Карпат. Найпотужніший серед символів цієї групи – *ліс*. Ліс у гуцульських текстах має свої особливості. Попри те, що типовим для Карпат є передусім буковий ліс, найуживанішим символом став ліс зі шпилькових порід дерев, а також окремі дерева цих порід: смереки, ялини, рідше – кедрові сосни (їх як символи посадив біля свого помешкання в Карпатах польський співець Гуцульщини Станіслав Вінценз). Ліс присутній у художніх текстах в образі синього марева на горизонті, яке є складовою іншого образу – віддалених від спостерігача гірських вершин.

Слід звернути увагу, що здавалося б такі «гуцульські» слова-символи, як *смерека*, *вівця*, *фльоєра* – не завжди свідчать про те, що це гуцульський текст. Тут треба залучати відомості з історії та етнографії, аби встановити, що до кінця XVIII ст. найпоширенішими на Гуцульщині були букові ліси, а хвойні породи насаджували штучно з метою отримати дерево для господарських потреб, тому з однаковою мірою правдивості смерека, поряд з Гуцульщиною, може символізувати й інші місцевості, зокрема, Альпи. Вівці так само притаманні не лише для Гуцульщини, і не лише для гірських територій (Альпи, Кавказ), а й для степових районів. Фльоєра – інструмент, поширений не тільки в українців-гуцулів, а й у румунів і молдаван. Таким чином, лише сукупність декількох ознак може свідчити про те, чи текст насправді є гуцульським.

У художніх текстах цілої низки авторів відображено особливості співіснування людини і дикої природи Карпат. Отож матеріалом для письменників слугують символи диких тварин, птахів, плазунів. Однак, вони за своєю значимістю є вторинними, порівняно з тваринами свійськими. *Ведмідь* як символ гірської непокороної сили виступає у показі конфлікту між природою і людиною (Микола Устиянович, Богдан Лепкий). Полювання на *оленив*, *серн*, *косуль* стало символічною основою для роздумів над жорстокістю світу (Михайло Павлик, Іван Синюк). *Орел* як стерж'ятник і орел як символ свободи так само притаманний для гуцульського тексту (Микола Устиянович, Уляна Кравченко, Христя Алчевська).

Запозичивши символіку гуцульської міфології та демонології, *кіз* як символ ввів у свою повість про Гуцульщину Михайло Коцюбинський. Разом з тим стійким символом у гуцульському тексті є *вівці*. Вони наявні передусім у фольклорних текстах, зокрема в коломиїках. Звідти вівці як символ Гуцульщини перенесено і до художньої літератури. Це викликано тим, що вівці свого часу на Гуцульщині були засобом виживання, достатку. Однак сприйняття овець і корів – різне. Якщо вівці – це приземлений побут гуцулів, оспіваний і романтизований у XIX ст., то велика рогата худоба (*корови*, рідше – *воли*) – символізує якийсь втаємничено-призабутий світ індоєвропейського ритуального поклоніння. Процес годівлі, забезпечення їх усім необхідним описано у низці художніх текстів як ледь не сакральне дійство, де гуцул виступає лише як слуга (Гнат Хо-

ткевич, Антін Крушельницький, Станіслав Вінценз). Символіка домашніх тварин у гуцульських текстах має глибокий підтекст, пов'язаний з віковим досвідом побуту гуцулів.

Дорога у гуцульському тексті так само має символічне значення. Вона належить до системи архетипних образів. Первісно дорога представлена на рівні *стежки, плаю, чупаша* – таких собі прообразів шляху, протодоріг. Це, як і ріка, символ єднання людей, а водночас – розлуки. Дорога (а інколи й протилежний образ – відсутність дороги) символізує гірську віддаленість, глушину, та водночас і поступ, намагання єднатися. Інколи дорога і ріка зливаються в один символ, бо у давнину дорогами були ріки і потоки, а ще – стежки, первісно протоптані дикими тваринами. Саме на ці протодороги автори виводять гуцульських коней, які супроводжують гуцула у його нелегкому житті (Яків Головацький, Микола Устиянович, Гнат Хоткевич). Таким чином дорога (як призначена для ходіння чи їзди територія, а також як процес подолання відстані) і в гуцульському тексті, й у літературі світовій виступає сюжетоутворюючим елементом, або радше канвою, на яку нанизуються елементи сюжету (у гуцульських текстах символ представлений передусім мандрівницькою прозою Якова Головацького).

У художніх творах згадки про *печери* та архітектурні споруди, характерні для Карпат (*хата-гражда, коleshня, стая* тощо), теж мають значення певних символів. Хата загалом виступає символом затишку, спокою. Однак, у гуцульському тексті *хата-гражда* в силу своїх архітектурних особливостей символізує захист перед дикою природою, а також від лихих людей. Письменники (Яків Головацький, Михайло Павлик, Антін Крушельницький) ведуть мову про житло на рівні принагідних згадок, незначної деталізації, і лише Марко Черемшина занурюється у народну філософію творення житла, що витікає з міфології та демонології Гуцульщини. *Печера* у гуцульському тексті виступає як сховок для людини, місце, де зберігаються скарби. Водночас печера-підземелля – пристанище нечистої сили чи місце, де чекає свого часу приспана вікова пам'ять (Юрій Федькович, Антін Любич Могильницький, Михайло Ломацький). Все це тісно пов'язано з демонологією Гуцульщини, з горотворчими міфами. Сюди вписується і тема каменів (Довбушеві камені, Сокільська скеля).

Маркерами, які вказують на регіональну приналежність у гуцульських текстах, виступають елементи побуту горян, їхніх промислів і ремесел. Мова про традиційні заняття гуцулів: відгінне скотарство, лісорозробки, мисливство. Внесення відомостей про технічний прогрес, гіпертрофовані обсяги розробки/нищення природних багатств дає підстави авторам вести мову про порушення гармонії співжиття людини і природи, стає матеріалом для творення образу Гуцульщини у добу капіталістичну (Сидір Воробкевич, Ольга Кобилянська, Антін Крушельницький).

Матеріалом для письменників при створенні гуцульських текстів інколи виступає рівень достатку гуцулів. Для художньої прози, заснованої на засадах реалізму, суспільний стан героїв відіграє важливу роль (Михайло Павлик, Марія Колцуняк). Усе це тісно пов'язано з відтворенням суспільних стосунків, а також опишківством, яке виросло на їхньому ґрунті (передусім через постать Олекси Довбуша) і стало чи не найяскравішим символом не лише літератури, а загалом масової культури.

Прикметною у гуцульських текстах є гармонія (в межах архаїчного співіснування) і виникнення дисгармонії (через порушення старовіцьких стосунків). Елементи дисгармонії письменники показують через символ *зайшлої людини* (представники влади, податківці, поліцейські, військові, корчмарі, лісничі, організатори лісорозробок, сплаву). Зайшли люди інколи в текстах виступають як представники кінця старих часів, символи есхатологічного трактування новочасних змін (Ольга Кобилянська, Данило Харов'юк, Антін Крушельницький, Станіслав Вінценз). Чужинці, уособлюючи дисгармонію, мають і низку інших втілень. Передусім це *бранка-рекрутчина*, яка призводить до навмисного виривання гуцула з його середовища, нівечення його життя і світогляду (Лука Данкевич, Юрій Федькович, Михайло Павлик, Гнат Хоткевич), а як її наслідок – феномен т.зв. *царських дітей*, що так само у гуцульському тексті виступає на рівні символу. Іншим символом, присутнім у художніх текстах, є *корчмар*, рідше – маклер чи організатор лісорозробок. За своєю суттю це страшніші люди, аніж ті, що займаються бранкою до війська, бо вони прийшли і залишилися поряд з гуцулом, стаючи постійним джерелом дисгармонії. Парадоксально, але найвища державна особа – цар, і в фольклорі, і в гуцульських текстах назагал маркований нейтрально чи навіть позитивно. І лише маємо окремі випадки карикатурного зображення (Юрій Федькович, Карл-Еміль Француз, Станіслав Вінценз). Панщина як соціальне зло присутня на рівні заперечення її існування на Гуцульщині («панщину не робили»).

Спочатку негативно марковані як розбійники, *опришки* з часом стали романтично забарвленим символом спротиву зайшлим людям. Цей символ у гуцульському тексті невідривний від етнографічно окреслених елементів сили, втіленої у зброї: *бартка, пістолі, рушниця, порохівниця*. Водночас сюди долучаються символи ватри, комори (достаток), а розбита комора – пограбована, спустошена. Символічним елементом гуцульського тексту постає *ніч*, яка у фольклорі про опишків сприймається як час, коли їм дозволено чинити лихі справи. Яскраво маркований елемент гуцульського тексту – *топірець* (*берда, бартка, сокира, сталька, балта*). Він не суто гуцульський, але в силу того, що саме тут зберігся цей тип давньої зброї, топірець переосмислений як гуцульський. І в фольклорі, і згодом уже в художніх текстах топірець виступає як символ молодечтва, опишківства.

Для гуцульського тексту характерними є символи *свободи* та *самотності*. Гірський спосіб життя диктує свій рівень суспільних стосунків. Інколи самотність трактується як обітниця мовчання чи покара за вчинене (Юрій Федькович), або як ознака стійкості (Ольга Кобилянська). Разом з тим самотність закоханої, розлука з милим не може бути самодостатньою ознакою гуцульського тексту. Самотність так само сприймається і як символ відірваності від цивілізації, а якщо більше – уникнення зваб світу, певний фізичний і, головне, духовний аскетизм. У авторів другої половини XIX – поч. XX ст. Карпати і Гуцульщина часто стають синонімами понять релаксація, духовне оновлення (Уляна Кравченко). У гуцульських текстах, особливо тих письменників, які прийшли з-за меж Гуцульщини, гірський край асоціюється зі свободою. Він сусідить з символом *орла*, який ширяє високо вгорі. Як й орел, гуцул так само далеко від загалу. Ця свобода подається як втеча від соціального лиха, джерело для вироблення «твердого» гуцульського характеру. Однак ця свобода наближається до трактування її в сковородинівському розумінні: світ ловив мене, але не впіймав (у заниженому трактуванні – матеріальна бідність). Звідси впливає розуміння гірського життя як такого, що побудоване на засадах доцільності, аскетизму.

Релігійність гуцулів у гуцульському тексті простежується через суміш елементів християнства і язичництва. Все це істотно впливає на етнографічні деталі, спосіб поведінки, життя, побуту гуцулів, а водночас є привабливим для письменників матеріалом, який, однак, інколи переростає в простий декор. Разом з тим письменники просто згадують якісь поняття з життя і побуту гуцулів, не дбаючи про їхню деталізацію, бо на час написання гуцульського тексту це були речі загальнозрозумілі. З часом вони забулися, затерлися. Тому їх треба прочитувати/відкривати заново через занурення у фольклор, міфологію, демонологію Гуцульщини і Карпат загалом.

Іншою гранню гуцульського тексту є його *мовне оформлення*. Йдеться про українські слова-архаїзми, які збереглися у побуті мешканців західного регіону України, а також регіонально забарвлені діалектизми. Загалом ознаками гуцульського тексту, особливо у мові персонажів творів, виступають спосіб вислову, характерний для місцевого говору, манера скорочувати деякі слова, імена тощо.

Художні твори, присвячені Гуцульщині, з'явилися на початку XIX ст. Першою у цьому ряду стоїть романтична повість «Опришки в Карпатах» (1830) польського письменника Еугеніуша Броцького. Це намагання написати про Гуцульщину, не знаючи її насправді. Тому Довбуш у повісті «змальований як романтичний герой, далекий від реальної постації ватажка опришків, деякі критики писали, що це не гуцул, а “французький герой”» [4, с. 13]. У той час письменники шукали нових, цікавих сюжетів. Серед усього іншого світова література експлуатувала й тему благородних розбійників. У контексті на той час негативно маркованого

карпатського опришківства образ Довбуша виділявся благородними рисами, отож ідеально вписувався у запити читача. «Ще довгий час письменники не бачили в Гуцульщині нічого гідного уваги, крім опришків. Карпати для письменників Галичини були тим, чим Запорізька Січ для письменників України, тобто місцем, де розквітали волелюбність, непокірність, мужність та відвага» [4, с. 98]. Власне, мова тут про романтичне сприйняття Гуцульщини.

Романтизм як конкретно-історичний напрям у літературі, науці й мистецтві, «особливістю якого було протиставлення буденному життю високих ідеалів, яких прагне непересічний індивід, схильний до сильних, яскравих переживань, пристрастей, екстазу» [3, с. 350], сприяв тому, що творча інтелігенція шукала всього цього не десь далеко, а в тих краях, у яких жила. Однією з прикметних рис романтизму стала «увага до фольклору, фантастики, екзотики» [3, с. 350]. І саме в річищі українського романтизму розвивалась діяльність «Руської трійці» та її послідовників.

Українська література твори на тему Гуцульщини дала сім років згодом після повісті Броцького. Їх оприлюднено 1837 р. Тут (в оповіданні Маркіяна Шашкевича «Олена» і романтичній поемі Івана Вагилевича «Мадей») зроблено перші кроки в художньому змалюванні Гуцульщини. Варто підкреслити, що ця тема була настільки важливою, що пройшла через «Русалку Дністрову» – знакове видання, яке безпосередньо позначило початок нової української літератури та загалом національно-культурне відродження у Західній Україні.

В українській літературі Західної України першої половини ХІХ ст. помітне явище, яке ми назвали карпатоцентричністю. **Карпатоцентричність**, за нашим визначенням, це посилена увага письменників у своїх творах до гірського рельєфу Карпат. Суто топографічна відмінність гір від рівнинних територій сприяла тому, що їх почали сприймати як інший світ (можливо, тут зіграли роль народні легенди про гори як про місце порятунку під час потопу, отож ті, хто живуть у верхогір'ях Карпат – нащадки давніх, допотопних людей, чимось відмінні від людей сучасних [8, с. 20-25]). Тим більше, що відносно мала залюдненість гір, тяжчі умови проживання/виживання сприяли тому, що романтично налаштована творча інтелігенція сприймала життя в Карпатах через призму героїчного чину, пов'язаного з постійним поборюванням викликів природи. Віддаленість від «цивілізації»; відносно низька комунікація того часу; більша соціальна свобода гірського населення, порівняно з мешканцями рівнини, – все це привертало увагу українських письменників-романтиків. Тому й маємо зосередженість літераторів передусім на горах (без поділу українців, які їх заселяють, на етнографічні групи).

Явище карпатоцентричності чітко відобразилося у художніх творах Маркіяна Шашкевича, Івана Вагилевича, а особливо в мандрівницькій прозі Якова Головацького. Так само явище карпатоцентричності простежується у творчості Антона Любича Могильницького і Луки Данке-

вичача. Яскраво воно представлено у творах Миколи Устияновича, який мислив загальнокарпатськими категоріями, давши зразки творів і про нинішню Бойківщину, і про Гуцульщину, і про свої транскарпатські мандри. Карпатоцентричність – це початковий, суто романтичний, етап освоєння гірської тематики в українській літературі першої половини XIX ст.

І лише з розвитком народознавчої науки розпочинається інший рівень сприйняття Українських Карпат: етнографічно забарвлений і районований. Йому вже притаманний поділ горян-верховинців на етнографічні групи (субетноси): гуцулів, бойків, лемків з розмежуванням зайнятих ними територій. Важливо, що цей поділ відбувся не стільки на рівні науковому, як у масовій свідомості. Отож він настав не тоді, коли про гуцулів, бойків, лемків уперше написали поляк Кароль Мілевський (1825) чи українець Іван Вагилевич (1837, 1839, 1841), а згодом: коли вже було напрацьовано певний масив етнографічного матеріалу, виходили друком зразки публіцистики та художні твори на тему Гуцульщини. Саме з цього часу й доречно говорити про появу гуцульщинокордизму.

Термін **гуцульщинокордизм** ми утворили від українського слова Гуцульщина та від грецького *кардіа*, де *кардіо* – «частина складних слів, що вказує на відношення до серця» [5, с. 389]. *Кардіо* у нашому терміні має значення «сердечність», отож гуцульщинокордизм – це сердечне ставлення до Гуцульщини («Словник української мови» як одне зі значень слова «сердечний» подає: «Сповнений доброзичливості, душевності, чуйності; задушевний; [...] Щирий, непідробний» [6, с. 131]. Таким визначенням можна коротко окреслити і той огром інтересу, який з'явився у ставленні до Гуцульщини після порівняно нетривалого періоду карпатоцентричності.

Гуцульщинокордизм в українській літературі впливає з романтичного світобачення. Водночас він є наслідком не первісного сприйняття дійсності, а «продуктом» напрацьованих і розтиражованих етнографією, публіцистикою та художньою літературою уявлень про гуцулів та Гуцульщину як про майже ідеальних людей та ідеальний світ.

Варто відзначити, що явище карпатоцентричності притаманне суто романтичному етапові, а ознаки гуцульщинокордизму характерні і для романтичного, і для реалістичного, і для модерного етапів розвитку української літератури. Явище гуцульщинокордизму – позарегіональне і навіть позанаціональне. З-поза меж Західної України про Гуцульщину писали, для прикладу, Іван Нечуй-Левицький, Михайло Старицький, Христя Алчевська, Гнат Хоткевич, Олександр Олесь, Леся Українка, Михайло Коцюбинський.

Сердечну увагу Гуцульщині у своїй творчорстві виявляли й авторичужинці: серед яких найбільше польських (цю тему докладно розробив у своїй монографії Ян Хороши [9]). Загалом, Ігор Пелипейко у довіднику

«Гуцульщина в літературі» (1997) подає 475 імен літераторів [4], які писали про цей етнографічний регіон. Йдеться і про українських, і про зарубіжних авторів. Нині цей перелік можна значно розширити.

Гуцульщина як явище, позначене відсутністю фальші, примусу, окреслене приналежністю до первісної простоти, органічно вписується у систему пошуку «втраченої прабатьківщини» та повернення до «золотого віку». Гуцульщина ніби протистоїть техногенному суспільству, zdegradованій філософії життя, зіпсутій моралі. Вона дуже чітко поляризована між поняттями добро/зло. Ця поляризація настільки очевидна, що набуває рис притчевості.

Література

1. Бикова Т. «Верховино, світку ти наш...»: гуцульський текст української літератури першої третини ХХ століття: монографія / Т. Бикова. – К.: Четверта хвиля, 2015. – 424 с.
2. Коломия вас серцем зігріє: спроба антології / упоряд., перед., приміт. М. Васильчука. – Коломия: Вік, 2006. – 96 с.
3. Літературознавча енциклопедія: у двох томах / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – Т. 2. – 624 с.
4. Пелипейко І. Гуцульщина в літературі: довідник / І. Пелипейко. – Косів: Писаний камінь, 1997. – 112 с.
5. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. – К.: Гол. ред. УРЕ, 1985. – 968 с.
6. Словник української мови. В 11 томах. – К.: Наук. думка, 1978. – Т. ІХ. – 919 с.
7. Топоров В. Н. Петербургский текст русской литературы: Избранные труды / В. Н. Топоров. – Санкт-Петербург: Искусство–СПБ, 2003. – 616 с.
8. Шухевич В. Гуцульщина. 2-ге вид. Верховина / В. Шухевич; передм. Д. Ватаманюка, П. Арсенича. – 2000. – Част. п'ята. – 334 с.
9. Choroszy J. A. Nuculszczyzna w literaturzepolskiej / J. A. Choroszy. – Wroclaw, 1991. – 373 s.
10. Архетипи. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Архетипи>

Стаття надійшла до редакційної колегії 29.05.2017 р.

Рекомендовано до друку д.ф.н., проф., академіком АН вищої школи України Качканом В. А.

**SIGNS AND SYMBOLS OF THE HUTSUL TEXT:
CENTRALITY OF THE CARPATHIANS AND CORDISM
OF HUTSULSHYNA IN THE UKRAINIAN LITERATURE
OF THE XIXth – EARLY XXth CENTURY**

M. M. Vasylchuk

*Kolomyia Institute at Vasyl Stefanyk Prekarpatian National University;
Chair of Philology; Kolomyia, Lysenko Str., 8;
ph. +380 (3433) 2-46-60*

The article examines the attributes and symbolism of the Hutsul text on the example of Ukrainian classical literature texts of the XIXth – early XXth c.. The author introduces new notions of centrality of the Carpathians and cordism of Hutsulshchyna into a scientific circulation, substantiates their employment for denoting the phenomena characteristic of the Ukrainian fiction on the theme of the Carpathians.

Keywords: *mountains, writer, archetype, symbol, Hutsul text, centrality of the Carpathians, cordism of Hutsulshchyna.*